

OKO BESEDE 2002

DRUGAČNOST V MLADINSKI KNJIŽEVNOSTI

Sedmo srečanje slovenskih mladinskih pisateljev OKO BESEDE, ki ga je tokrat prvič finančno podprlo tudi Ministrstvo za kulturo, je potekalo v Murski Soboti od 8. do 9. novembra. Podjetje za promocijo kulture Franc-Franc, ki ga poosebljata Feri Lainšček in Franci Just, je tako kot zmeraj poskrbelo za pester in bogat dvodnevni program.

V petek dopoldne so potekali obiski pisateljev in pisateljic po pomurskih osnovnih in srednjih šolah. Ob 15. uri pa se je začel **simpozij**, ki ga že tradicionalno pripravlja revija *Otrok in knjiga*. Tokratna tema je bila **Drugačnost v mladinski književnosti**. Referate so pripravili: dr. Igor Saksida, dr. Dragica Haramija, Lidija Gačnik-Gombač, mag. Tilka Jamnik, Tina Košir, Matjaž Pikalo, Mirjam Podsedenešek, Lilijana Praprotnik Zupančič in Marjan Tomšič. Istega dne zvečer je bila v Salonu Murske republike še slavnostna podelitev šeste **večernice**, nagrade za najboljše slovensko izvorno mladinsko literarno delo, izdano v preteklem letu. Nagrado, ki jo podeljuje Časopisno-založniško podjetje Večer iz Maribora, je prejel pisatelj **Matjaž Pikalo** za knjigo *Luža* (gl. *Otrok in knjiga* št. 55).

V znamenju drugačnosti kot rdeče niti lanskoletnega srečanja je bila tudi sobotna ekskurzija. Udeleženci srečanja so obiskali dve romski naselji (Puščo in Kamence, kjer so snemali film *Halgato*, ki je nastal po Lainščkovem romanu *Namesto koga roža cveti*) in spoznali njihov življenjski utrip ter še posebej njihovo kulturno izročilo.

Čeprav na pomlad, ko je nastajala idejna zasnova simpozija, še ni kazalo tako, je drugačnost tako rekoč osvojila lanskoletno jesensko humanistično sceno

v Sloveniji. Drugačnost v vsej svoji mnogoličnosti je vsekakor zelo aktualen pojav in književnost, tudi ali pa še posebej tista za otroke in mladino, ga s svojo senzibilnostjo odraža.

Izhodišča za razmišljanje o drugačnosti v mladinski književnosti je pripravil **dr. Igor Saksida**, ki je simpozij tudi vodil:

Kako danes razumeti oznako drugačnost? Je to predvsem prikazovanje temnih, tabujskih tem, npr. smrti, nasilja, ločitve staršev in še vseh drugačnih »gnusov, studov in gravžev«, kot bi rekel Andrej Rozman Roza? Ali je doživetje drugačnosti torej vedno povezano predvsem s šokantnimi sporočili in podobami, ki se upirajo dobremu okusu ter »spodobnosti«?

Drugačnost je mogoče razumeti tudi drugače: gre za vzpostavljanje nenavadnega pogleda na življenje in svet, torej na vse, kar obdaja avtorja in (mladega) bralca. Drugačnost je torej srečanje z neznanim in tujim – tudi z nerazumljivim, presenetljivim, neznanim. V tem smislu je že Dane Zajc (*Svetloba otroštva, Otrok in knjiga*, št. 12, 1981) zapisal: »Pisanje pesmi za otroka je čisto estetsko dejanje, je ustvarjalno dejanje, je približevanje nedoraslemu svetu (...). Pisanje pesmi za otroke je popotovanje v svet nemogočega, je ustvarjanje utopičnega in je tisto, kar imenujemo avantura.« Njegovo razmišljanje nam zastavlja naslednja vprašanja:

- Ali je približevanje »nedoraslemu svetu« za ustvarjalca neznanka že samo po sebi? Je pisanje mladinske književnosti zavesten sestop v drugačnost – v drugačno dojetje sveta? Dane Zajc: »Kadar hočem najti ravnovesje v sebi, se skušam povrniti v mirne, dolge prostore časa iz svojega prvega zavedanja sveta. Samo otrok doživlja svet na način, ki je podoben doživljanju sveta tistega, ki piše pesmi.« Iz pesnikovih besed je videti, da se »vračanje v otroštvo« kot vračanje med otroške spomine tesno povezuje z ustvarjalnim postopkom, s pisanjem. Vračanje v otroštvo je torej dialog in vir ustvarjanja – ne nujno ustvarjanja za otroke.
- Kaj pomeni »ustvarjanje utopičnega«? Je to način izstopa iz (odraslega) racionalnega dojetja in obvladovanja sveta? Kako to poteka? Kot jezikovna igra in nonsens? Kot vračanje k pravljičnemu izročilu (F. Lainšček: *Mislíce*)? Kot vzpostavljanje mitskega?

- Kako se ob približevanju neznanemu in drugačnemu spreminja lik otroka v književnosti? Je preseganje okvirjev danega sveta mogoče tudi kot umik, mor-da beg v (otroško) senzibilnost, npr. v občutenje poetičnosti in skrivnostnosti narave – tako kot npr. v *Kukavičjem Mihcu* Pavleta Zidarja? Je ta senzibilnost sama po sebi upor zoper avtoritativni svet odraslih?
- Kakšno vlogo pri vzpostavljanju drugačnosti kot načina izstopa igrajo liki, ki so nenavadni, drugačni sami po sebi, npr. čarovniki, potepuhi, pripadniki drugih jezikov in kultur ipd.? Jih skuša književnost s tem, ko jih prikazuje v kontekstu slovenskega izročila »udomačiti«?
- Kako se drugačnost kaže v književnih zvrsteh in vrstah, npr. v poeziji, pripo-vedništvu, mladinski igri (radijski, lutkovni, gledališki), v slikanici, stripu?
- Kako doživeti drugačnost pri skupnem branju, npr. pri urah pravljic? Kako zavestno, tudi v nasprotju z izborom mladih bralcev, govoriti o drugačnem načinu doživljanja sveta?
- Kdaj postane drugačnost komercialna, torej dobro prodajana literarna snov? Kje je meja med trivialno drugačnostjo in tisto, ki širi »razpravo o življenjskih možnostih« (Meta Grosman)?

Objavljamo vse prispevke, ki so bili oddani v pisni obliki.

Tilka Jamnik

KATERA MLADINSKA KNJIŽEVNA DELA NAJDEMO POD GESLOM »DRUGAČNOST«?

Pionirska knjižnica v Ljubljani vsako leto pripravi t. i. Priporočilni seznam mladinskih knjig oz. v zadnjih dveh letih Izbor mladinskih knjig po temah. Zadnja štiri leta mladinske knjige opremlja z gesli in med njimi se je pojavilo tudi geslo »drugačnost«.

Pionirska knjižnica v Ljubljani je letni izbor mladinskih knjig iz leta 2000 uredila po temah, zvrsteh in žanrih in ga naslovila *Med tabuji in fantastiko*, saj izstopata dva dovolj bogata in literarno kvalitetna tematska sklopa, ki opisujeta lok med realistično pripovedjo z vsemi problemskimi in tabu temami na eni strani ter fantastično pripovedjo, ki jo je v tem letu zagotovo zaokročila tema o čarovništvu. Zlasti v tuji mladinski književnosti pa tudi v slovenskem mladinskem leposlovju je predvsem v zadnjih letih opazen izrazit trend ubesedovanja najrazličnejših tabu tem, »temnih strani mladosti«, ki se sicer najpogosteje pojavljajo v mladostniškem romanu, pa tudi že leposlovju za mlajše bralce in celo v slikanicah ... (iz Uvoda Ide Mlakar in Darje Lavrenčič Vrabec). Letni izbor mladinskih knjig iz leta 2001 pa je naslovila *Lov na klone in superjunake: na sledi knjižnim zbirkam za mladino: izbor mladinskih knjig iz leta 2001 po temah, zvrsteh in žanrih*. V naslovu je spet ena od sodobnih tabu tem, namreč kloniranje, sicer pa naslov skuša literarizirati naklonjenost mladih bralcev tovrstnemu branju. Popularne zbirke so med najbolj izposojenimi, branimi in priljubljenimi. (Ida Mlakar). V obeh seznamih najdemo